

За образните сравнения, разкриващи психичните свойства на човека (българско-английски паралели)

Борян Янев (Пловдив)

В статията разглеждат се образни сравнения с опорно думно прилагателно в двата езика, съществено различаващи се един от друг в онтогенеза, – българско и английско. Лявата страна на сравнението – признак (адективна показателна, *tertium comparationis*), има характерна културна универсалия, откриваща човека като единотипен обект на изследване. Дясната страна – еталон на сравнението, – това е именно този семантичен компонент, благодарение на който се откриват не само сходства, но и субкултурни специфичности на езиковото представяне на психичните характеристики на човека от англичаните и българите, което е запазено в пластите на изследваните езици.

This article discusses figurative comparisons with an adjective as a base in two Indo-European languages sufficiently different in ontogenetic terms – Bulgarian and English. The left side of the comparison, the adjective marker, is a cultural universal, revealing man as a standard object of study. The right side, the compared word (the image, the figure of speech), is this particular semantic component that helps highlight the similarities as well as the subcultural specificities in both the English and the Bulgarian speakers' presentation of those human mental characteristics that have left their mark on the language practices.

Ключови думи: образни сравнения, английски език, субкултурни особености, психически качества

Както знаем, в езика се представят едни от най-интересните и показателни за човешката култура образи. Руският езиковед Светлана Тер-Минасова споделя, че езикът „отразява не само физическите условия на живот на неговите носители, природата, климата и битата на неговите носители, но и техният морал, ценностна система, менталитет, национален характер, отношенията между хората и др. – всичко, което в по-широк етнографски смисъл наричаме култура“ (Тер-Минасова 2000: 15). В компаративните структури (били те с по-устойчив или с по-окационален характер) оживяват човешките идеи, показват се стереотипите на хората, проличава иновативното им и нестандартно мислене, показват се и общочовешките разбираня за света, както и спецификите на субкултурата, националния хумор, узуалните особености на етноса и др. Ето защо всяко сравнение (независимо дали

се предава през поколенията, или е продукт на ситуативно или базиращо се на конкретни факти и ситуации хрумване) съдържа в себе си положителна или отрицателна емоционална оценка, обективна или субективна преценка, логична или алогична асоциация.

От друга страна, светът на човека се разкрива основно в неговата дейност и екзистенциални белези с показателен характер, които са първостепенен индикатор за придаване на реалност. Освен материалното (възприеманото чрез сетивата) обаче съществуват и т.н. „по-дълбинни“ структури на човешкото у човека – неговата менталност, която също може да бъде подложена на универсализация с оглед на всеобщите мултикултурни поведенчески модели и реакции и до известна степен на елементите от колективното съзнание на хората. Когато искаме да придадем национален облик на тези реалности, т.е. да изследваме по модела на мултикултурното и етнокултурното, не можем да избегнем проблема за стереотипа – основно явление в субкултурното пространство на човека, представляващо система от навици, която мотивира еднотипно поведение при сходни обстоятелства в рамките на една нация, т.е. „стереотипите са винаги национални, а ако се натъкнем на аналогии в други култури, то това са квазистереотипи и дори като цяло да съвпадат, те се различават по нюанси и детайли, които имат принципно значение.“ (Маслова 2001: 109). От тази позиция може да говорим за културни, социални, поведенчески, езикови, ментални, хранителни, образователни и пр. стереотипи за даден народ. Всеки от тях има отражение в лингвистичната картина на етноса (микросоциума) и сам по себе си представя един микросвят.

Познавателната дейност на хората е тясно свързана с умението им да съпоставят реалитите от този заобикалящ ги микросвят. Правят се асоциации, аналогии, възникват сравнения, в които участват различни конкретни и абстрактни образи. По този начин човекът разбира света по-добре, запомня и възпроизвежда фактите от живота, придава им нов нюанс, развива се като личност. Когато асоциациите по наличие или липса на сходство между предметите и явленията от действителността бъдат и езиково осъзнати (защото, както знаем от известния немски лингвист Вилхелм фон Хумболт, логиката не се заключава само в работата на сетивата, а е нужен и духът /езикът/), сравненията – често конотативно и експресивно натоварени, се превръщат в изразители и на най-тънките нюанси в комуникативните намерения на адресантите. В българското езикознание сравнителни изследвания на компаративните структури в два езика, макар и не в духа на неохумболтианството и когнитивизма, а с оглед на традиционното схващане за устойчивост на синтактичния модел, са направени от Михаела Кузмова (за българските и чешките сравнения) и Райна Холанди (за българските и английските сравнения).

Фактът, че в компаративната дейност на хората се включват предимно нагледни образи [(с изключение на абстрактните понятия, които също могат да бъдат онагледени (опредметени, а най-често – персонифицирани)], ми дава основание да наричам речевия продукт от тази дейност *образно сравнение*. А разнообразието в образността произтича именно от избраното сравняемо¹ (компаратума, рематичната част), което често има характер на субкултурна единица (понякога може да се анализира и като вид разгърнатата метафора) за разлика от първата (тематичната) част – *признака*, който в повечето случаи представлява своеобразна *културна универсалия* (споменатия вече стереотип в неговата етно-културна същност).

Настоящата статия разглежда образни сравнения с опорна дума *прилагателно име* – в два достатъчно различни в онтогенетичен план индоевропейски езика – българския и английския. Лявата страна на сравнението – признакът (адекватният показател, *tertium comparationis*), има характер на културна универсалия, разкриваща човека като еднотипен обект на изследване с оглед на най-общата представа за неговия външен вид, психика и дейност. Дясната страна – сравняемото, е този семантичен компонент, благодарение на който се открояват както сходствата, така и субкултурните специфики при езиковото представяне на човешките *психически характеристики* от англичаните и българите, съхранено в пластовете на езиците.

За целите на настоящата статия са избрани следните *tertium comparationis*:

1) С положителна конотация: *весел/ cheerful/ glad; добър/ good; кротък/ quiet/ meek; мил/ kind; мъдър/ wise; радостен/ happy; свеж/ fresh; смел/ brave; спокоен/ calm; тих/ quiet; умен/ clever/ smart; упорит/ stubborn; щедър/ generous;*

2) С отрицателна конотация: *глупав/ stupid; унат/ stubborn; жесток, зъл, лош/ ferocious/ cruel/ bad; мързелив/ lazy; нахален/ impudent; прот/ stupid; стиснат/ stingy; страхлив/ coward;*

3) С неутрална или контекстова конотация: *твърдоглав/ headstrong; хитър/ cunning.*

Изброените психически характеристики на личността могат да бъдат разделени условно (спрямо модела, според който се представят в тематичните речници) в две големи групи:

1. Свойствата на характера и темперамента: *весел/ cheerful/ glad; добър/ good; жесток, зъл, лош/ ferocious/ cruel/ bad; унат/ stubborn; кротък/ quiet/ meek; мил/ kind; мързелив/ lazy; нахален/ impudent; радостен/ happy; свеж/ fresh; смел/ brave; спокоен/ calm; стиснат/ stingy; страхлив/ coward; твърдоглав/ headstrong; тих/ quiet; упорит/ stubborn; щедър/ generous;*

---

¹ По смисъла на традиционно приетата трактовка в лексикологията за компонент на компаративната структура.

2. Умствени и интелектуалните свойства: *глупав/ stupid; мъдър/ wise; прост/ stupid; умен/ clever/ smart; хитър/ cunning.*

Конотацията на изброените лексеми проличава изключително добре в речевите практики на индивидите. В повечето случаи тя е ясна, но както се забелязва, два от признаците могат да бъдат обособени в своеобразна контекстова образност. Това са прилагателните *твърдоглав (headstrong)* и *хитър (cunning)*, тъй като в различни контекстови случаи могат да имат положителна или отрицателна конотация, т.е. в емпириката няма доминираща сема. В някои от анализираните ситуации *твърдоглавието* означава *пълна липса на отстъпчивост и желание за съгласие въпреки фактите и аргументите*, в други ситуации обаче е синоним на *упоритост и решителност до постигане на поставената цел*. По същия начин и *хитростта* в даден контекст може да бъде *склонност към лукавство и лъжа*, а в друг – *проява на обиграност и начетеност*.

Типичната за образните сравнения разнохарактерност на асоциативния механизъм може да бъде установена и при признаците, разкриващи менталността на човека. Например прилагателното „УМЕН“ в български може да бъде представено така:

ПРИЗНАК	компаратор	ОБРАЗ	АСОЦИАЦИЯ / ТЕХНИКА
УМЕН	като	ЗМИЯ, ПРОФЕСОР, АЙНЩАЙН...	логичен (по-устойчив?) образ
УМЕН	като	ГЪСКА, ПОПОВО ПРАСЕ, МАЙМУНА, ДВАМА УЛАВИ...	алогичен (по-устойчив?), оксиморонен образ
УМЕН	като	ГОВЕДО, АМЕБА, КУЦ КОН, АРАБСКИ ШЕЙХ, СПОРТЕН ЖУРНАЛИСТ, ЛИСТНА ВЪШКА...	алогичен, оксиморонен, индивидуален (оказионален) образ
УМЕН	като	ИГУМЕН...	логичен?, езиково-хармоничен (езиково-ритмичен) образ
УМЕН	като	БОГ, СЛОН, КОМПЮТЪР, ШЕРЛОК ХОЛМС...	логичен, индивидуален (оказионален) образ

Какъвто и да е изборът на адресанта за осъществяване на компаративните му намерения обаче, асоциираният (логичен или алогичен²) образ, както се вижда, може да има различни характеристики. Казано по друг начин, *ОБРАЗНИТЕ СРАВНЕНИЯ* могат да се разделят условно на няколко вида (с уговорката за голямата относителност на устойчивостта):

а) **ЛОГИЧНИ, УСТОЙЧИВИ** – по пътя на асоциативното мислене с оглед на стереотипите в разбирането на света да бъде логичен образ, който да се използва по-често от адресантите (т.е. с по-устойчив характер). В разгледаните примери такива се явяват *змията* (най-вероятно под влияние на все по-популярната азиатска култура змията се приема за символ на мъдростта; докато в християнския свят е по-скоро негативен образ), *професорът*, известни учени и интелектуалци като *Алберт Айнщайн* и др. В тези случаи може да се говори за устойчиви (евент. фразеологични) сравнения, въпреки че при тях липсва един от най-важните за устойчивите словосъчетания елемент – *идиоматичността*, а и тези изрази се оказват най-малобройните;

б) **АЛОГИЧНИ (ОКСИМОРОННИ), УСТОЙЧИВИ** – по пътя на асоциативното мислене с оглед на стереотипите в разбирането на света да бъде алогичен образ, който да се използва по-често от адресантите (т.е. с по-устойчив характер) и да отговаря като семантичен комплекс на антонимното значение на признака. Речниците посочват примерите умен като: *гъска, попово прасе и двама улави/глупави*. Тези структури също могат да се разглеждат като устойчиви (фразеологични), въпреки че имат по-скоро стилистичен характер и са по-малко на брой от горната група;

в) **ЛОГИЧНИ, ИНДИВИДУАЛНИ (ОКАЗИОНАЛНИ)** – по пътя на асоциативното мислене с оглед на стереотипите в разбирането на света да бъде логичен образ, въпреки че има спорадичен (индивидуален) характер (регистриран е еднократно или се използва от малък социолектен кръг – в жаргона на група ученици, в даден интернет форум и др.). Например: *умен като: Бог, слон, компютър...* Групата на тези сравнения е най-многобройна. По същност и характер те отразяват най-актуално етнокултурните промени в ценностната система, възприятието на света, отношението към екзистенциалните и поведенчески модели, преразпределението на житейските приоритети;

---

² Термините са избрани с оглед на всеобщото възприемане в рамките на филологическата мултидисциплинарност за съотнасяне на образа към признака в компаративната структура. Когато асоциираният образ притежава противоположни на признака характеристики, тогава той може да бъде определен като алогичен, а целият компаративен механизъм – като експресивен алогизъм.

г) АЛОГИЧНИ, ИНДИВИДУАЛНИ (ОКАЗИОНАЛНИ) – по пътя на асоциативното мислене с оглед на стереотипите в разбирането на света да бъде алогичен образ, въпреки че има спорадичен (индивидуален) характер (регистриран е еднократно или се използва от малък социолектен кръг). Напр.: *умен като: амеба, куц кон, листна въшка, бременна хлебарка...* Група, която увеличава своята популярност поради нуждата от демонстриране на ироничност, хиперболизация, сарказъм и др. експресивни езикови техники и във връзка с осъзнаването от страна на човека на умението му за комуникативна манипулация.

Констатираната загуба на устойчивост (и появата на все по-нови сравнения, които са резултат както от разширяване, така и от стесняване на миросгледа и знанията на хората) и липсата на необходимата доза идиоматичност, т.е. лексикалното значение на цялостния израз да не е сбор от семантиките на изграждащите го компоненти, са съществени аргументи в подкрепа на съждението, че образните сравнения не са съвсем типичен обект на фразеологията, а биха могли да се разглеждат в параметрите на когнитивната лингвистика³. Известна идиоматичност може да се констатира при т.н. оксиморонни сравнения, където въпреки неизбежното наличие на общ семантичен коефициент семантичният резултат обикновено е антоним на признака в компаративната структура (напр. *умен като амеба, празна каса = глупав /умен ≠ глупав/*), но не и при „логичните“ сравнения (макар и много често с okazjiонален характер) – *умен като професор, древногръцки мислител, Айнщайн = много умен /умен = умен/*).

От друга страна, компаратумът (асоциираният образ), за да попадне в рематичната част на изречения, трябва да отговаря на поне една от следните характеристики (или на всичките):

- да се отнася към сравнение, което се извършва на базата на реално съществуващ и присъщ за референта (човека) признак⁴:
УМЕН като *ПРОФЕСОР* (човекът може да бъде умен);
- образът да принадлежи към същия онтологичен клас, който е характерен и за обекта на сравнение (в настоящата работа – човека):
УМЕН като *ПРОФЕСОР* (човек ~ професор);

---

³ Фразеология и когнитивна лингвистика се разбират не като отношения към езика или принципи на неговото изследване, а като две конкретни науки, анализиращи еднакви или различни езикови явления, но с помощта на специфичните подходи и критерии за изследователски обект.

⁴ С по-особена функция са привлечените като компаратуми абстрактни понятия. Тъй като при тях образността е най-условна, а оценъчността – най-непоказателна, те са и най-рядко срещаните сравняеми в компаративните структури.

- образът, разгледан като лексикална единица (израз), да притежава сходни семи с признака на обекта (човека):
УМЕН като *ПРОФЕСОР* (УМЕН – „Който притежава силен ум и много **познания**; интелигентен, схватлив, възприемчив; разумен. Умен човек. (БТР)“; *ПРОФЕСОР* – „1. Най-високото научно-преподавателско звание в университет и лицето, което го притежава. 2. Прен. разг. Човек с големи **познания** в дадена област.“ (БТР);
- образът, разгледан като лексикална единица, да може да изпълнява ролята на главен член в подчинителна синтаagma;
УМЕН като *ПРОФЕСОР* (умен професор, умният професор...)

Както ще забележим в следващите групи, образите могат да бъдат твърде разнообразни (а и се образуват все по-разнотипни такива), което е показател за широкия мироглед на човека, по-задълбочената информираност за предметите и явленията от обективната и субективната действителност, нейното детайлно осъзнаване и анализиране. Изучавайки чрез компаративните механизми собствения си свят, човекът е включил в палитрата от образи *природата* и нейните елементи (като *животинското* и *растителното царство* по традиция се разглеждат отделно от останалите природни реалии), прострял се е широко върху *предметите от бита* и *оръдията на труда*, не е оставил незабелязани *социалните, професионалните, възрастовите* и *половите признаци* и техните особености, прибягнал е до ключови фигури и символи от *религията, митологията, историята* и *литературата*.

В следващите таблици ще бъдат представени образите, асоциирани с психическите характеристики на личността, обединени условно в тематични групи с оглед на тяхната наличност и в двата изследвани езика или културна самобитност само в българския или само в английския. Направените паралели ще ни ориентират в ценностната йерархия, субкултурните специфики, узуса, поведението, компетенцията и нагласите към динамичния свят. Ще ни покажат две езикови картини.

Съпоставка на образите в българския и английския при признаци за характер и темперамент:

ВЕСЕЛ / CHEERFUL (GLAD, JOYFUL, FUNNY)

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
<p>фауна: весел като <i>(пойна) птичка</i> ↔ as cheerful as <i>a bird (a lark; a bluebird; a robin)</i></p> <p>пол: весел като <i>девојка</i> ↔ as jolly as <i>a girl!</i> ~ as cheerful as <i>a schoolgirl</i>;</p> <p>възраст: весел като <i>дете</i> ↔ as cheerful as <i>a child</i></p> <p>професия: весел като <i>клоун</i> ↔ as funny as <i>a clown</i></p> <p>природни реални: весел като <i>майски дъжд</i> ↔ ≈ as cheerful as <i>a spring day</i>.</p>	<p>флора: весел като <i>здравец</i>;</p> <p>природни реални: весел като <i>росна капка</i>;</p> <p>събития: весел като <i>на сватба</i>; като че <i>иде от сватба</i>.</p>	<p>фауна: as cheerful as <i>a grasshopper; a cricket; a bear with a sore head; a kitten</i>; as glad / joyful as <i>a fly</i>;</p> <p>флора: as cheerful as <i>a sunflower</i>; as glad as <i>blooming tree</i>; as <i>grass</i>;</p> <p>занятие: as cheerful as <i>a tour guide</i>;</p> <p>природни реални: as cheerful as <i>a ray of sunlight</i>;</p> <p>националност: as cheerful as <i>a Dutchman on a cocoa label</i>;</p> <p>занятие: as cheerful as <i>a customer on a shopping spree</i>.</p>

ДОБЪР/ GOOD

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
<p>фауна: добър като <i>агне</i> ↔ as good as <i>a lamb</i>;</p> <p>роднинство: добър като <i>баща си</i> ↔ as good as <i>her/ his father</i>; добър като <i>майка си</i> ↔ as good as <i>her/ his mother</i>;</p> <p>ум: добър като <i>глупак</i> ↔ as good as <i>a fool</i>.</p> <p>религия: добър като <i>майка Тереза</i> / as good as <i>Mother Teresa</i>;</p>	<p>обобщаващи образи: добър като за <i>двама/трима....</i></p>	<p>религия: as good as <i>God</i>;</p> <p>природни реални (персонифицирани): as good as <i>Mother Nature</i>.</p>

ЖЕСТОК, ЗЪЛ, ЛОШ/ FEROCIOUS, WICKED, BAD, CRUEL, BRUTAL

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
<p>фауна: жесток като <i>овен</i> ↔ as brutal as a <i>ram</i>; жесток /свиреп/ като <i>тигър</i> ↔ as ferocious as a <i>tiger</i>; зъл като <i>вълк</i> ↔ as cruel as a <i>wolf</i>; зъл като <i>усойница</i> ↔ as wicked as a <i>snake</i>; зъл като <i>хиена</i> ↔ as wicked as a <i>hyena</i>; лош /зъл/лют като <i>дива свиня</i> ↔ ~ as cruel as a <i>pig</i>; лош /лют като <i>оса</i> ↔ as wicked as a <i>wasp</i>;</p> <p>Библия: жесток като <i>ада</i> ↔ as cruel/terrible as <i>hell</i>; зъл като <i>дявол</i> ↔ as cruel as a <i>devil</i>; лош като <i>Юда</i> ↔ as terrible as <i>Judas</i>;</p> <p>митология: зъл като <i>демон</i> ↔ as cruel as a <i>demon</i>; зъл като <i>звяр</i> ↔ as cruel as a <i>beast</i>;</p> <p>занятие: жесток като <i>убиец</i> ↔ as cruel as a <i>murderer</i>.</p>	<p>фауна: жесток като <i>бесен пяс</i>; <i>самец</i>; зъл като <i>куче /псе/</i>;</p> <p>Библия, духовенство: зъл / жесток като <i>Каин</i>; <i>Ирод</i>; зъл като <i>архонт</i></p> <p>история, литература: жесток като <i>Дон Корлеоне</i>; <i>Нерон</i>; зла като <i>Баба Яга</i>; зъл като <i>Чингис Хан</i></p> <p>митология: зъл като <i>върколак</i>;</p> <p>занятие: жесток като <i>лихвар</i></p> <p>етнос: жесток като <i>варварин</i>; <i>турчин</i>; зъл като <i>пишман циганин</i>.</p>	<p>фауна: as wicked as a <i>weasel</i>; as fierce as <i>the famished wolf</i>; as fierce as <i>the wolves</i>;</p> <p>роднинство: as wicked as a <i>step-mother</i>.</p>

ИНАТ/ STUBBORN

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
<p>фауна: инат като <i>коза</i> ↔ as stubborn as a <i>goat</i>; инат като <i>магаре</i> ↔ as stubborn as a <i>donkey/ mule</i>.</p> <p>националност: as stubborn as a <i>Dutchman</i>.</p>	<p>фауна: инат като (<i>михайловградски</i>) <i>катър</i>; инат като <i>камила</i>; инат като <i>рак на бързей</i>.</p>	<p>фауна: as stubborn as a <i>pig</i>; as obstinate as a <i>pig</i>; as obstinate as a <i>mule</i>;</p> <p>възраст: as stubborn as a <i>child</i>.</p>

КРОТЪК/ MEEK

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
<p>фауна: кротък като <i>агне/агънце/агнец</i> ↔ as meek as a <i>lamb</i> ↔ ~ a <i>new-born lamb</i>; кротък като <i>божа кравичка</i> ↔ as quiet as a <i>lady bird</i>; кротък като <i>заек</i> ↔ as quiet as a <i>rabbit</i>; кротък като <i>котенце</i> ↔ as quiet as a <i>kitten</i>; кротък като <i>крава</i> ↔ as quiet as a <i>cow</i>; кротък като <i>муха/мушица</i> ↔ as quiet as a <i>fly</i>; кротък като <i>овца/овчица</i> ↔ as quiet as a <i>sheep</i>; кротък като <i>червей</i> ↔ as quiet as a <i>worm</i>;</p> <p>религия: кротък като <i>ангелче</i> ↔ as meek as an <i>angel</i>; кротък като <i>проповедник</i> ↔ as quiet as a <i>priest</i>; кротък като <i>светец</i> ↔ as quiet as a <i>saint</i>;</p> <p>възраст: кротък като <i>бебе</i> ↔ as meek as a <i>baby</i>.</p>	<p>фауна: кротък като <i>буболечка</i>; кротък като <i>буба</i>; кротък като <i>овце</i>“; кротък като <i>хипопотам</i>.</p>	<p>фауна: as meek as a <i>mouse</i>; as quiet as „a <i>flock of birds</i>“; as quiet as „a <i>herd of elephants</i>“;</p> <p>семеино положение: as meek as a <i>maiden</i>;</p> <p>природни реалии: as meek as <i>the dew</i>.</p>

МИЛ/ KIND

<i>В български и английски</i>	<i>В бълг.</i>	<i>В английски</i>
<p>фауна: мил като <i>гълъб</i> ↔ as kind as <i>a dove</i>; мил като <i>котенце</i> ↔ as kind as <i>a kitten</i>;</p> <p>роднинство: мил като <i>роден брат</i> ↔ as kind as <i>a brother</i>; мил като <i>роден син</i> ↔ as dear as <i>a son</i>;</p> <p>религия: мил като <i>ангелче</i> ↔ as kind as <i>an angel</i>.</p>		<p>фауна: as kind as <i>a dog</i>; as kind as <i>a bird</i>; as kind as <i>a rabbit</i>; as kind as <i>a cat</i>;</p> <p>роднинство: as kind as <i>a mother</i>; as kind as <i>a grandparent</i>; as kind as <i>a sister</i>;</p> <p>религия: as kind as <i>a Messiah</i>; as kind as <i>a pope</i>;</p> <p>природни реални: as kind as <i>a breeze</i>;</p> <p>фантастика: as kind as <i>a good fairy</i>;</p> <p>междупличностни отношения: as kind as <i>a friend</i>.</p>

НАХАЛЕН/ IMPUDENT

<i>В бълг. и англ.</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
	<p>фауна: нахален (нагъл) като (<i>конска</i>) <i>муха</i>; нахален като <i>комар</i>; нахален като <i>листна въшка</i>; нагъл като <i>гладна хлебарка</i>; нагъл като <i>койот</i>; нагъл като <i>шимпанзе</i>; нагъл (нахален) <i>като кърлеж</i>;</p> <p>литература: нахален като <i>царедворец</i>; нагъл като <i>Хитър Петър</i>;</p> <p>професия: нахален като <i>журналист</i>.</p>	<p>фауна: as impudent as a <i>bantam-cock/ turkey-cock</i>; as impudent as <i>a beggar's dog</i>; as impudent as <i>a cat</i>; as impudent as <i>a crow</i>;</p> <p>природа: as impudent as <i>a white stone</i>.</p>

РАДОСТЕН/ HAPPY

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
<p>фауна: радостен като (<i>великденски</i>) <i>заек</i> ↔ ~ as happy as a <i>rabbit in a garden</i>; радостен като <i>птиче</i> ↔ as happy as <i>a bird</i>; радостен като (<i>събудена</i>) <i>чучулига</i> ↔ as happy as <i>a lark</i>;</p> <p>възраст: радостен като <i>дете</i> ↔ as happy as <i>a child</i>.</p>	<p>фауна: радостен като <i>пингвин пред кашон херинга</i>.</p>	<p>фауна: as happy as <i>a clam</i>.</p>

СМЕЛ/ BRAVE

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
<p>фауна: смел като <i>вълк</i> ↔ as brave as <i>a wolf</i>; смел като <i>лъв</i> ↔ as brave as <i>a lion/lioness</i>; смел като <i>орел</i> ↔ as brave as <i>an eagle</i>; смел като <i>тигър</i> ↔ as brave as <i>a tiger/ ~ leopard</i>; смел като „<i>мишка</i>“ ↔ as brave as „<i>a mouse</i>“;</p> <p>история: смел като <i>Александър Велики</i> ↔ as brave as <i>Alexander the Great</i>; смел като <i>воин</i> ↔ as brave as <i>a soldier</i>; смел като <i>рицар</i> ↔ as brave as <i>a knight</i>;</p> <p>фантастика: смел като <i>змей</i> ↔ as brave as <i>a dragon</i>; смел като <i>джедай</i> ↔ as brave as <i>a Jedi</i>.</p>	<p>фауна: смел като <i>бухал</i>; смел като „<i>заек</i>“;</p> <p>литература: смел като <i>Д`Артанян</i>;</p> <p>занятие: смел като <i>самурай</i>;</p> <p>етнос: смел като <i>куманин</i>.</p>	<p>фауна: as brave as <i>a bull</i>; as brave as <i>a bear</i>; as brave as <i>a barrel full of bears</i>;</p> <p>МИТОЛОГИЯ: as brave as <i>Achilles</i>;</p> <p>предмети: смел като <i>пощенска марка</i>.</p>

СПОКОЕН/ CALM

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
<p>фауна: спокоен като <i>агънце</i> ↔ as calm as <i>a lamb/ sheep</i>; спокоен като <i>добиче/ крава</i> ↔ as calm as <i>a (hindu) cow</i>;</p> <p>природни реални: спокоен като (<i>блатна</i>) <i>вода</i> ↔ as calm as <i>water</i>; спокоен като <i>камък (скала)</i> ↔ as calm as <i>a rock</i>; спокоен като <i>гранит</i> ↔ as calm as <i>granite</i>; спокоен като <i>планина</i> ↔ as calm as <i>a mountain</i>; спокоен като <i>планинско езеро</i> ↔ as calm as <i>a pond/ lake</i>; спокоен като <i>тихо море</i> ↔ ~ as calm as <i>the sea</i>; спокоен като „<i>ураган</i>“ ↔ as calm as „<i>a storm</i>“;</p> <p>религия: спокоен като (<i>тибетски</i>) <i>монах</i> ↔ as calm as <i>a monk</i>; спокоен като <i>Буда</i> ↔ as calm as <i>a Buddha/ Buddhist</i>;</p> <p>предмети: спокоен като <i>огледало (огледална повърхност)</i> ↔ as calm as <i>a mirror</i>;</p> <p>занятие: спокоен като <i>йога</i> ↔ ≈ as calm as <i>a yoga instructor</i>.</p>	<p>фауна: спокоен като <i>лемур</i>;</p> <p>флора: спокоен като <i>цвете</i>;</p> <p>природни реални: спокоен като <i>лед</i>; спокоен като <i>ледена висулка</i>; спокоен като <i>пролетен дъжд</i>; спокоен като <i>залез над Сахара</i>;</p> <p>религия: спокоен като <i>манастирска реликва</i>; спокоен като <i>пламък на свеци</i>; спокоен като <i>пред причастие</i>;</p> <p>МИТОЛОГИЯ: спокоен като <i>сфинкс</i>;</p> <p>занятие: спокоен като <i>учител</i>;</p> <p>напитки: спокоен като <i>стара вино</i>;</p> <p>политика: спокоен като „<i>комунист пред фашистки съд</i>“</p> <p>абстрактни: спокоен като <i>песента</i>⁵.</p>	<p>фауна: as calm as <i>a dove</i>; as calm as <i>a turtle</i>;</p> <p>флора: as calm as <i>a vegetable</i>;</p> <p>п р и р о д н и реални: as calm as <i>a black ocean</i>; as calm as <i>a millpond</i>;</p> <p>предмети: as calm as <i>a wax doll</i>; as calm as <i>a clock</i>; as calm as <i>a picture</i>.</p>

⁵ По-вероятно се има предвид способността на песента да успокоява, а не окачествяването на песента като спокоен жанр (защото има доста динамични и напрегати песни).

СТИСНАТ/ STINGY

<i>В бълг. и англ.</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
етнос: стиснат като <i>евреин</i> ↔ as stingy as a Jew.	тяло: стиснат като <i>детско дупе</i> ; стиснат като <i>циганско дупе</i> ; стиснат като <i>г--</i> ; характер: стиснат като <i>циция</i> ; възраст: стиснат като <i>алчен старец</i> ; роднинство: стиснат като <i>дърта свежърва</i> ; жителство: стиснат като <i>габровец</i> .	характер: as stingy as a scrooge; as stingy as a miser.

СТРАХЛИВ/ COWARD

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
фауна: страхлив като (<i>гърмян</i>) <i>заек</i> ↔ as coward as a rabbit; страхлив като <i>сърна/кошута</i> ↔ as timid as a fawn.	фауна: страхлив като <i>водна змия</i> ; етнос: страхлив като (<i>бит</i>) <i>циганин</i> ; религия: страхлив като <i>безбожник</i> .	фауна: as coward as a chicken; as coward/timid as a mouse.

ТВЪРДОГЛАВ/ HEADSTRONG

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
природни реални: твърдоглав като скала ↔ as stubborn as a rock; предмети: твърдоглав като <i>пирон</i> ↔ as stubborn as a nail.	занятие: твърдоглав като <i>футболист</i> ; флора: твърдоглав като <i>чечурпка на орех</i> .	фауна: as headstrong as a mule; as headstrong as a basset; as headstrong as a colt.

ТИХ/ QUIET

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
фауна: тих като <i>агънце</i> ↔ as quiet as a lamb; тих като <i>заек</i> ↔ as quiet as a rabbit; тих като <i>змия</i> ↔ as quiet as a snake; тих като <i>комар</i> ↔ as quiet as a mosquito; тих като <i>котка</i> ↔ as quiet as a cat; тих като <i>мишка</i> ↔ as quiet as a /church/ mouse ⁶ ; тих като <i>муха (мушица)</i> ↔ as quiet as a fly (on the wall); тих като <i>пантера</i> ↔ as quiet as a panther; тих като <i>пума</i> ↔ as quiet as a cheetah; флора: тих като <i>цвете</i> ↔ as quiet as a flower; природни реални: тих като <i>водата</i> ↔ as quiet as the water; тих като <i>гората</i> ↔ as quiet as the woods; фантастика: тих като <i>призрак</i> ↔ as quiet as a ghost; абстрактни образи: тих като <i>шепот</i> ↔ as quiet as a whisper; тих като <i>сън</i> ↔ as quiet as sleep; тих като <i>сянка</i> ↔ as quiet as a shadow.	фауна: тих като <i>чучулига</i> ; тих като <i>дебнец хищник</i> ; тих като <i>мравка</i> ; религия: тих като <i>икона</i> .	фауна: as quiet as a deer; as quiet as a turtle; тяло: as quiet as a skeleton; з а н я т и е: as quiet as a hunter; as quiet as a nun.

⁶ Свързва се с времената, когато мишките са били нападнати, тогава дори и в твърде тихата църква тяхното придвижване по пода не се е чувало.

ЩЕДЪР/ GENEROUS

В бълг. и англ.	В български	В английски
	етнос: щедър като <i>австриец</i> ; щедър като „циганин“; щедър като „евреин“; природа: (персонифициран образ): щедър като <i>Майката Земя</i> .	социална йерархия: as generous as a king; as generous as a lord; абстрактни образи: as generous as a dream.

Съпоставка на образите в българския и английския при признаци за ум и интелект:

ГЛУПАВ/ STUPID

В български и английски	В български	В английски
фауна: глупав като <i>говедо</i> ↔ as stupid as a cow; глупав като <i>гъска</i> ↔ as stupid as a goose; глупав като <i>канарче</i> ↔ as stupid as a bird; глупав като <i>кокошка</i> ↔ as stupid as a hen; глупав като овца ↔ as stupid as a sheep; глупав като патка ↔ as stupid as a duck; глупав като <i>теле</i> ↔ as stupid as a calf; глупав като <i>шаран</i> ↔ as stupid as a carp; външност: глупава като <i>блондинка</i> ↔ as stupid as a blonde.	фауна: глупав като <i>водно конче</i> ; п р е д м е т и : глупав като <i>коркова тана</i> ; глупав (кух) като <i>градинска лейка</i> .	заяние: as silly as a clown.

МЪДЪР/ WISE

В български и английски	В български	В английски
фауна: мъдър като <i>змия</i> ↔ as wise as a snake/serpent; философия: мъдър като <i>Сократ</i> ↔ as wise as Socrates; мъдър като (древно)гръцки философ ↔ as wise as a Greek philosopher; мъдър като <i>древен китайски мислител</i> ↔ as wise as a Chinese hermit; Библия: мъдър като <i>Соломон</i> ↔ as wise as Solomon; религия: мъдър като <i>бог(овете)</i> ↔ as wise as a god; мъдър като <i>Буда</i> ↔ as wise as Buddha; възраст: мъдър като <i>старец</i> ↔ as wise as an old man.	флора: мъдър като <i>хилядолетно дърво</i> ; мъдър като „ <i>пернишка катуна</i> “; възраст: мъдър като <i>предците</i> ; заяние: мъдър като <i>самурай</i> ; природа: мъдър като <i>природата</i> ; абстрактни образи: мъдър като <i>живота</i> .	фауна: as wise as a horse; as wise as a lion; as wise as a tiger; as wise as an owl (as a tree full of owls); as wise as a panther; жителство: as wise as „a Man of Gotham“; социална йерархия: as wise as a king; философия: as wise as a sage; заяние: as wise as a wizard.

ПРОСТ/ STUPID

<i>В бълг. и англ.</i>	<i>В български</i>	<i>В англ.</i>
<p>фауна: прост като <i>magare</i> ↔ as stupid as <i>a monkey</i>;</p> <p>флора: прост (тъп) като <i>тиква</i> ↔ as stupid as <i>a pumpkin</i>;</p> <p>прост (тъп) като <i>фасул</i> ↔ as stupid as <i>bean straw</i>;</p> <p>предмети: прост като <i>ън</i> ↔ as stupid as <i>a log</i>;</p> <p>тяло: прост (тъп) като <i>г--</i> ↔ as stupid as <i>an ass</i>.</p>	<p>фауна: прост като <i>манастирска гугутка</i>; прост като <i>гърмяща змия</i>; прост като <i>стадо овце</i>;</p> <p>флора: прост като <i>грах</i>⁷; прост като <i>гъба</i>; прост като <i>гъбено семе</i>; прост като <i>каун</i>; прост като <i>ряпа</i>.</p> <p>предмети, машини: прост като <i>градински кол за домати</i>; прост като <i>леген</i>; прост (тъп) като <i>галои</i>; прост (тъп) като <i>налъм</i>; прост като <i>градинска лейка</i>; прост като <i>гъдулка</i>; прост като <i>права лопата</i>; прост като <i>талпа</i>; прост като <i>тъпан</i>; прост като <i>албански реотан</i>; прост като <i>трактор</i>;</p> <p>занятие: прост като <i>бакишии / таксиметров шофьор</i>; прост като <i>матрос</i>; прост като <i>милиционер</i>; прост като <i>тракторист</i>;</p> <p>националност: прост като <i>македонец</i>;</p> <p>храни: прост като <i>гъбена чорба</i>⁸; прост като <i>колумбовото яйце</i>⁹;</p> <p>едноклетъчни организми: прост като <i>зелена еуглена</i>.</p>	

УМЕН/ CLEVER, SMART

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
<p>фауна: умен като <i>змия</i> ↔ as smart as <i>a snake</i>; умен като <i>слон</i> ↔ as smart as <i>an elephant</i>; умен като „<i>маймуна</i>“ ↔ as clever as a „<i>monkey</i>“ (~ a cartload/ wagonload of monkeys); умен като „(бременна) <i>хлебарка</i>“ ↔ as smart as <i>a cockroach</i>;</p> <p>занятие: умен като „<i>спортен журналист</i>“ ↔ ≠ as smart as a <i>journalist</i>;</p> <p>учени: умен като <i>Айнщайн</i> ↔ as smart as <i>Albert Einstein</i>;</p> <p>литература: умен като <i>Шерлок Холмс</i> ↔ as smart as <i>Sherlock Holmes</i>;</p> <p>религия: умен като <i>бог</i> ↔ as smart as <i>a God</i>.</p>	<p>фауна: умен като „<i>попово прасе</i>„; умен като „<i>амеба</i>“; умен като „<i>говедо</i>“; умен като „<i>коза</i>“; умен като „<i>куц кон</i>“; умен като „<i>гъска</i>“; умен като „<i>листна въшка</i>“;</p> <p>занятие: умен като „<i>футболист</i>“;</p> <p>социално положение: умен като „<i>арабски шейх</i>“;</p> <p>религия: умен като <i>игумен</i>;</p> <p>предмети: умен като „<i>празна каса</i>“;</p> <p>обобщаващи: умен колкото „<i>двама прости</i>“; умен колкото „<i>девет улави</i>“.</p>	<p>фауна: as clever as „<i>a bag of ferrets</i>“; as clever as <i>a bird</i>; as clever as <i>a spider</i>; as clever as <i>an ant</i>; as smart as <i>a rat</i>; as smart as <i>a wolf</i>; as clever as <i>a fox</i>; as wise as <i>an owl</i>; as smart as <i>a dog</i>; as clever as <i>a pig</i>;</p> <p>занятие: as smart as <i>a teacher</i>; as smart as <i>a rocket scientist</i>; as smart as <i>a whip</i>;</p> <p>предмети: as smart as „<i>a bag of rocks</i>“; as smart as „<i>a stick</i>“.</p>

⁷ Възникнало по аналогия на „прост като фасул“

⁸ Тревненци се гордеят, че от начина на приготвяне на тази чорба е произлязъл изреча „Прост като гъбена чорба“. Чорбата се приготвя от няколко вида горски гъби. Прибавят се само ориз (фиде), лук, тарос (естрагон), малко олио и сол на вкус. От смесването на няколко вида гъби се получава много пикантен гъбен аромат, който се запазва именно от липсата на подправки.

⁹ Остроумно решение на труден проблем. Тематизирано заради семантиката на главния член в синтагмата.

ХИТЪР/ CUNNING

<i>В български и английски</i>	<i>В български</i>	<i>В английски</i>
фауна: хитър като <i>гладна мечка</i> ↔ as cunning as a bear; хитър като <i>куче</i> ↔ as cunning as a dog; хитър като <i>лисица</i> ↔ as cunning/sly as a fox; хитър като <i>плъх</i> ↔ as cunning as a rat; хитър като <i>сврака</i> ↔ as cunning as a magpie; етнос: хитър като <i>евреин</i> ↔ as cunning as a Jew; Библия: хитър като <i>дявол</i> ↔ as cunning as a devil.	фауна: хитър като <i>бременна хлебарка</i> ; хитър като <i>дървеница</i> ; хитър като <i>невестулка</i> ; хитър като <i>стадо лисици</i> ; хитър като <i>стадо хлебарки</i> ; хитър като „ <i>шаран</i> ¹⁰ “; етнос: хитър като <i>византиец</i> ; хитър като <i>ингилизин</i> ; занятие: хитър като <i>депутат по време на избори</i> ; литература: хитър като <i>Гаврош</i> ; хитър като <i>Хитър Петър</i> .	фауна: as cunning as a mouse; as cunning as a snail; as cunning as a cow; as cunning as a trout; as cunning as a serpent; cunning like a wolf in sheep's clothing; занятие: as cunning as a crooked politician.

Един чисто количествен анализ на примерите в обособените към различните признаци групи ни показва, че най-разпространени и в двата изследвани езика са типовете сравнения, основаващи се на съпоставка с *животни*. Употребата на животните като асоциирани образи е може би най-яркият пример за това, как чрез сравненията се разкрива лингвистичната картина на света. Образите на животните са едни от най-честите интерпретации на тази картина, показват сходствата в менталността и светогледа, от една страна, както и специфичните особености на етноезиковата картина на света, от друга страна. Животните са най-предпочитан обект за сравнение и поради факта, че в чисто генетически аспект стоят най-близо до човека, а и заедно с човека са част от едно и също природно царство.

На второ място по честота на употреба в българския са сравненията, изразяващи асоциация с *предмети от обективната действителност*. В английския ги откриваме на трето място, а втората позиция е заета от образите, свързани с природата, което говори еднозначно за това, че българинът е ориентиран повече към бита, дома и в ценностната му система вещественният елемент е от първостепенно значение, докато англичанинът цени повече живота навън, обръща по-голямо внимание на заобикалящия го естествен свят, откъдето черпи вдъхновение и който служи за обективизация на неговата менталност.

Третият по честотност тип сравнения в български се основават на *социалното положение на индивида и неговата професионална характеристика*, тази реалия откривам на четвърто място в английските образни сравнения, което показва, че социалният статус и заниманията на човека са важни и за представителите на двата етноса.

¹⁰ Японска поговорка

Множество образи компаратуми българите черпят от *медиите, литературата и историята*. „Силните днес“ са основна мярка за поведение и ценност, българите ги включват съвременно и активно в компаративната образност, макар и по-често да не носят идеите на добрия морал и възпитанието. Тази категория е по-назад при английските образи (на седма позиция), а и самите идологеме са с по-ясно изразен приносен и определено по-диахронен характер.

Широко разпространени в българския език са сравненията, изразяващи *спецификите на човешката менталност*, английските компаративни структури с такава рематична част са на осмо място, което е сигнал, че тази величина не е приоритетна за англоговорещите.

На шесто място в българския е типът сравнения, основаващи се на съпоставка с *природата и нейните обекти*, в английски (както вече отбелязах) тези асоциативни величини имат водещ характер.

Доста разпространени и в двата езика са сравненията с *растения*, въпреки това *флоралният свят* е по-активен компаративен стимул при англичаните (вече споменах за по-силното ориентиране към природата като цяло). Ето защо в българския език компаратумите от този тематичен кръг са на седма позиция, а при англичаните – на пета.

Следва да се отбележи, че разлика има и в броя на сравненията в двата езика, основаващи се на съпоставка с *етноними*. В българските образни сравнения тази група заема осма позиция, при англичаните процентът спрямо общия брой сравнения е по-нисък. Вероятно става въпрос за друга субкултурна специфика, при която опозицията „ние ~ другите (особено съседите)“ е по-релевантна на Балканския полуостров.

Различният приоритет при избора на образи, свързани с религията и Библията, също има показателен характер. Този тематичен мотив в асоциативните практики на българите е на девето място, докато при англичаните – на шесто. Интересно впечатление прави и фактът, че този тип сравнения са сравнително по-нови за речевите практики на българите за разлика от английските, където ги откриваме и в доста архаични компаративни структури. Тези наблюдения обаче имат своите историко-политически обяснения.

Сходни по честотност са образите, показващи *възrastови и полови характеристики на личността* – тази рематична група е на девето място в българския и на десето в английския език.

Приблизителна честотност се установява и при сравненията, при които за образ са асоциирани продукти, храни и напитки (на 11. позиция в българския и 12. позиция в английския език), както и десигнати, изразяващи семейни и родствени отношения (дванадесети по честотност в българския и тринадесети в английския език).

Както може да се установи, появата на образните сравнения е както гносеологичен, така и (суб)логичен, и екстра- и интралингвистичен про-

цес. Ето защо дори и в най-нестандартните и оригинални сравнения образът е позната конкретна или абстрактна величина – няма как да е нещо неизвестно за околния свят и познато само на адресанта, защото ще се загуби номинативната и комуникативната същност на компаративния израз като речеизявление. В тези случаи експресивността, която носи израза, в по-голяма степен е продукт от обвързването на признака и компаратума, а не произлиза от лексикалния характер на образа в рематичната част. Това е още едно доказателство за необходимостта сравненията да бъдат анализирани внимателно с методите на когнитивистиката, т.е., като се вземат под внимание човешкото съзнание, мислене и познание.

От направените в началото разсъждения, а и от анализа на ексцерпирания материал, стигам до извода, че образните сравнения (логични, алогични /устойчиви, оказионални/) са *пълноправен обект на изследване в параметрите на когнитивната лингвистика*, а една част от тях – тези, които се характеризират с речева устойчивост, – могат да бъдат обект на фразеологията, и то като единици от периферията на фразеологичния фонд. Ето защо образните сравнения са *десигнативни категории, в които се съчетават езикът (реализиран като реч) и мисленето (и като предпоставка, и като продукт на езика)*. Този аспект на изследване е доказателство, че компаративните структури принадлежат към основните логически модели за *опознаване на действителността и създаване на духовните ценности*. А в основата на когнитивистиката стои именно *антропоцентричната лингвистика*. Когато в лингвистичен аспект се изследва светът на човека, най-показателни са езиковите компетенции и речевите демонстрации на тези компетенции от страна на индивидите (виж по-подробно Янев 2011: 357–384). Лингвокултурологичната действителност проличава още по-добре в речевите практики на индивида, разкриващи асоциативното му мислене и принципите за съпоставяне на реалии от познатия му свят. Руската изследователка на езика – Девятова, с право заключава, че когнитивната лингвистика е изключително перспективна в широкия подход към езиковите явления – *от изучаването на менталните структури и техните отражения в езика към изучаване на езика като форма на мисловно-речева дейност; от познанията за света към езика, който в своите елементи и форми е съхранил познавателния опит на човека...* (срв. Девятова 2011: 10). Напълно съм съгласен с мнението на авторката, че трябва да се говори за *когнитивна същност на сравненията*, в което тя е ръководена от хипотезата, че всяка от компаративните конструкции сравнява обектите по различен начин. Девятова ни припомня, че основите на антропоцентричната лингвистика¹¹ (в която съществен

---

¹¹ В същността ѝ на лингвистика, ориентирана към изследването на човека и неговата дейност, езиково съзнание и изследваща езиковата картина на света.

обект са образните сравнения, направени от хората за самите тях) се откриват в разбиранията за езика *не като продукт на дейността, а като дейност*, които ще открием в трудовете на Хумболт, Виготски, Потенбня, Шахматов, Бали, Апресян, Шчерба, Леонтиев, Звегинцев, Якобсон и др. (срв. Девятова 2011: 5, 11).

Както вече се установи, голяма част от ексцерпираниите сравнения имат оказионален, социолектен характер, принадлежат на жаргона и са продукт на по-малък колектив или отделна личност, т.е. не се устойчиви, защото, въпреки че са достатъчно показателни откъм образност и експресивност, невинаги са възпроизводими в речта на колектива. Всеизвестен факт е обаче, че реалиите в културата на човека подлежат на чести промени в резултат на *постоянното развитие на социума и динамиката на езика*. По тези причини българите и англичаните (а и носителите на други езици) изпитват нуждата, както и усещат привилегиите от уменията да създават все по-нови и нестандартни сравнения, да допълват или перифразират вече съществуващите в речниковия фонд.

Библиография

- Девятова 2011: Девятова Н. М. *Диктумно-модусная организация сравнительных конструкций в русском языке, автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук*. Москва: МПГУ, 2011.
- Кондаков 1975: Кондаков Н. И. *Логический словарь-справочник*. Москва: Наука, 1975.
- Легурска 2009: Легурска П. *Някои размисли за етнолингвистиката, съпоставителното езикознание и въпроса за tertium comparationis* / http://www.balgarskiezika.org/22009/P_LEGURSKA.pdf
- Маслова 2001: Маслова В. А. *Лингвокултурология. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений*. Москва, 2001.
- Тер-Минасова 2000: Тер-Минасова С. Г. *Язык и межкультурная коммуникация (Учеб. пособие)*. Москва: Слово, 2000.
- Янев 2011: Янев Б. Образите от вербалния свят на българина. – В: *Следите на словото*, Пловдив: Контекст, 2011.

Печатни и електронни източници на емпиричните материали

- Вътов 2002: Вътов В. *Библията в езика ни. Речник на фрезологизмите с библейски произход*. Велико Търново, 2002 / <http://www.belb.net/personal/vytov/rechnik-1.pdf>
- Кювлиева-Мишайкова 1986: Кювлиева-Мишайкова В. *Устойчивите сравнения в българския език*, София: Издателство на БАН,
- Медникова 1986: Медникова Э. М. *Англо-русский словарь глагольных словосъединений*, Москва: Русский язык, 1986.

- Ничева 1974–1975: Ничева, К. *Фразеологичен речник на българския език*, т. I и II, София: Издателство на БАН, 1974–1975.
- Ракърджиев, Илиева 1995: Ракърджиев, Р., Илиева, Л. *Английско-български фразеологичен речник*, София: Маг-77, 1995.
- Славейков 1972: Славейков, П. Р. *Български притчи или пословици и характерни думи*, София: Български писател, 1972.
- Heinrichs 2005: Heinrichs, A. *Similes And Metaphors (The Magic of Language)*, US: Child's World, 2005.
- Hornby 1995: Hornby, A. S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Oxford: Oxford University Press, 1995.
- Kirkpatrick 2000: Kirkpatrick, B. *Roger's Thesaurus of English words and phrases*, London, 2000.
- Thorne 1994: Thorne, T. *Dictionary of Contemporary Slang*, London: Bloomsbury Publishing, 1994.
- Геров 1975–78: Геров, Н. *Речник на българския език*, т. I – VI, София: Издателство на БАН, 1975–78.
- Кунин 1984: Кунин, А. В. *Англо-русский фразеологический словарь*, Москва: Русский язык, 1984.

http://www.anglik.net/slang_online.htm /English slang around the world/

<http://www.dailymail.co.uk/home/index.html>

<http://www.englishclub.com/vocabulary/figures-simile.htm>;

<http://www.english-for-students.com/Similes-List.html>;

<http://www.english-online.org.uk>

<http://www.how-to-study.com/similes.htm>;

http://www.learnenglish.org.uk/grammar/archive/similes_as.html;

<http://www.medialens.org/>

<http://www.mirror.co.uk/>

<http://www.morningstaronline.co.uk/>

<http://www.paulnoll.com/Books/Clear-English/English-simile-1.html>;

<http://www.private-eye.co.uk/>

<http://www.poetryteachers.com>

<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=Similies>;

<http://www.xmission.com/~emailbox/phrases.htm>;

<http://www.24chasa.bg/>

<http://www.trud.bg/>

e-mail: byanev@gmail.com